УДК: 321.01:321.74:342.25(477)"2006/2010"
DOI: https://doi.org/10.53317/2786-4774-2025-2-6

Субнаціональні політичні режими в Україні: інституційні траєкторії розвитку у 2006–2010 рр.

Володимир Гнатюк,
доктор філософії з політичних наук,
науковий співробітник Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету "Львівська політехніка"

Volodymyr Hnatiuk,
PhD in Political Science,
Research fellow at the International Institute of Education, Culture and relations with Diaspora Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0002-2608-659X
v.v.hnatiuk@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто особливості функціонування та траєкторії розвитку субнаціональних політичних режимів в Україні у 2006–2010 роках. Обґрунтовано актуальність теми через потребу подолати обмеженість аналізу лише на національному рівні та розкрити особливості політичних процесів в одиницях, що функціонують за своїми правилами, нормами та інституційними конфігураціями. Здійснено критичний огляд основних теоретичних підходів до осмислення феномену "субнаціональний політичний режим" та його зв'язків з економічними, культурними й інституційними чинниками. Показано еволюцію об'єктивних технік вимірювання серед зарубіжних дослідників та узагальнено наслідки цього процесу. У статті запропоновано власний інструмент – *Індекс субнаціональної демократії*, що розроблений на основі модифікації попередніх методик і власних напрацювань. Його апробовано на територіальних одиницях України (24 області та АР Крим) у межах двох електоральних циклів 2006 і 2010 років. Застосування індексу дало змогу кількісно визначити інституційні траєкторії розвитку режимів та типологізувати їх за шкалою від автократії до демократії. Результати продемонстрували, що у 2006 році більшість одиниць мали демократичний чи наближено демократичний типи режиму під впливом "демократичного імпульсу" Помаранчевої революції. У 2010 році, у контексті внутрішньополітичної кризи та посилення вертикалі влади, було зафіксовано зростання частки автократичних режимів. Відзначено, що політичні зміни на загальнонаціональному рівні у 2004–2005 та 2010 роках не призвели до повної інституційної гомогенізації, а зумовили формування кластерів з різними траєкторіями розвитку режимів.

Ключові слова: об'єктивна техніка вимірювання, територіальна одиниця, субнаціональний політичний режим, інституційна траєкторія розвитку, Україна.

Subnational Political Regimes in Ukraine: Institutional Trajectories of Development in the Period 2006–2010

Abstract. The article examines the functioning and developmental trajectories of subnational political regimes in Ukraine between 2006 and 2010. The relevance of the study is substantiated by the need to overcome the limitations of analyses confined solely to the national level and to reveal the specific features of political processes in territorial units that operate according to their own rules, norms, and institutional configurations. A critical review of major theoretical approaches to understanding the phenomenon of the "subnational political regime" and its connections with economic, cultural, and institutional factors is provided. The article outlines the evolution of objective measurement techniques developed by foreign scholars and summarises the implications of this process. It also introduces an original analytical tool – the Subnational Democracy Index – designed through a modification of existing methodologies and independent elaborations. The Index was tested across Ukraine`s territorial units (24 regions and the Autonomous Republic of Crimea) within two electoral cycles, 2006 and 2010. Its application enabled the quantitative identification of institutional trajectories of regime development and their typologisation along a continuum from autocracy to democracy. The findings indicate that in 2006 most territorial units exhibited democratic or near-democratic regime types, influenced by the "democratic impulse" of the Orange Revolution. By 2010, in the context of an internal political crisis and the strengthening of the power vertical, the share of autocratic regimes had increased. The study concludes that political changes at the national level in 2004–2005 and 2010 did not result in full institutional homogenisation but instead led to the emergence of clusters characterised by distinct regime development trajectories.

Key words: objective measurement technique, territorial unit, subnational political regime, institutional trajectory of development, Ukraine.

Постановка проблеми. У 1970-х роках розпочався тривалий глобальний політичний процес, відомий як *третя хвиля демократизації* [Huntington, 1991], що зображав перехід національних режимів від недемократичних до демократії. Його кульмінація припала на 1980–1990-ті роки, коли багато держав, зокрема й Україна, вступили у транзит. Але Україна досі перебуває на етапі інституційних трансформацій. Тривалість цих змін зумовила різні наукові оцінки: одні вчені [Колодій, 2005; Kolodii, 2009] вважають, що країна повільно *рухається* до демократії, інші – ставлять під сумнів сам факт поступу [Фісун, 2009; Маціївський, 2016]. Аргументи на користь останньої ідеї простежуються у працях, що аналізують джерела змагальності режиму [Way, 2005], циклічність пострадянських трансформацій [Hale, 2006] і порівняльний інституційний дизайн [D'Anieri, 2007]. Попри різний фокус, ці дослідження спрямовані на пояснення тривалості транзиту України, його інституційної логіки і причин відсутності завершеного переходу до демократії чи автократії. Від кінця XX століття з'являється новий підхід, коли держава розглядається не як однорідна структура, а як система унікальних політичних феноменів, що мають власні

інституційні особливості й впливають на національний рівень. Відтак увага науковців зосереджується на *територіальній одиниці*, що, попри залежність від центру, функціонує за власними правилами та практиками, реалізуючи ідею *режиму*.

Проблема вимірювання процесів і явищ в одиницях постала як об'єктивна потреба перевірки ідеї нерівномірності їх перебігу в різних, але рівнозначних частинах держави – концепт *повздовжньої перспективи* [Lijphart, 1971]. Було висунуто припущення, що демократизація на національному рівні не завжди зумовлює демократизацію складових частин системи. Практика різних країн підтвердила слабку інституційну відповідність між розвитком демократії на рівні держави та її підсистем. Це вплинуло на зростання кількості досліджень, насамперед у Північній і Латинській Америці, які порівнювали інституційний розвиток на національному й субнаціональному рівнях. Концептуальну основу цих робіт становила ідея *зіставлення режимів* [Gibson, 2005], що дозволяла простежити їх інституційну спрямованість.

Як наслідок, сформувалася інструментальна альтернатива для розуміння інституційного розвитку держав та їх одиниць. Субнаціональний порівняльний метод [Snyder, 2001] і дотична тематика, хоч з'явилися порівняно недавно, зараз мають популярність та розроблену теоретико-методологічну базу [Behrend & Whitehead, 2016; Eaton, 2017; Gervasoni, 2018; Giraudy et al., 2019]. Завдяки працям [Borges, 2007; Gibson, 2010; Benton, 2012] доведено, що *одиницю* слід розглядати як якісно-кількісний *еквівалент* системного рівня і самостійне соціо-політичне *явище*, а не лише як прояв національної політики на місцях. Підхід надав нового формату вимірювання інституційних трансформацій – через *зменшений масштаб*, що сприяло типологізації режимів та розробці авторських технік вимірювання.

Україна рідко була *об'єктом* аналізу з позиції територіальної структури в контексті інституційного розвитку. Якщо студії проводилися, то в обмеженому форматі – переважно завдяки історичному аналізу політичних процесів навколо інституту виборів [Гнатюк, 2021, с. 168–191]. *Класичний* для західної науки підхід не був ані розроблений як самостійна методологічна альтернатива, ані апробований на політичній практиці станом на кінець II декади XXI століття. Лише згодом з'явилася одинична розвідка, де підхід було застосовано [Hnatiuk & Bula, 2022], хоч і щодо обмеженої кількості випадків[1].

У дослідженні запропоновано техніку *Індекс субнаціональної демократії*, яка ґрунтується на кращих здобутках учених [Hernandez Valdez, 2000; Beer & Mitchell, 2004; Borges, 2007; Giraudy, 2010; Gervasoni, 2012], які модифіковані та доповнені авторськими розробками[2]. Його **мета** – апробація цього знаряддя, аби показати інституційну спрямованість територіальних одиниць України – 24 областей і АР Крим – через об'єктивне вимірювання. У цьому полягає **новизна**,

[1] Мета дослідження полягала у порівнянні вихідних результатів двох видів технік вимірювання (об'єктивної та суб'єктивної) між собою. Спроба стала першою для політичної науки в Україні.

[2] Детальніше у [Гнатюк, 2025а].

бо дослідження є першою такою перевіркою на прикладі політичної практики України для зарубіжної та вітчизняної науки.

Часові межі дослідження – І декада XXI століття, яка охоплює складну і динамічну історію політики країни, – від спроби вперше вийти з *інституційної пастки*[3] і вирівняти вектор демократизації під час Помаранчевої революції у 2004–2005 роках до подальшої постреволюційної кризи і занепаду *дефектної демократії* (2010), що символізувало прояв тогочасної глобальної тенденції як *демократична рецесія* [Diamond, 2008]. У статті поставлено кілька **завдань**: 1) вивчити дві електоральні кампанії 2006 і 2010 років на субнаціональному рівні України; 2) опрацювати наукову літературу про варіанти об'єктивної техніки вимірювання і підсумувати еволюцію цих змін; 3) окреслити концептуалізацію феномену "субнаціональний політичний режим"; і 4) розпочати дискусію про інституційні траєкторії розвитку одиниць у 2006–2010 роках. Контекст цих змін було візуалізовано, аби показати зв'язок між просторовим розташуванням та інституційною специфікою одиниць через функціонування конструкції *режим*.

Аналіз останніх досліджень про апробацію *об'єктивних* технік є досить новим. Можливість вивчати політичні процеси в одиницях виникла завдяки апробації *інструментів*, які дозволили визначати їх інституційне спрямування. Тенденція сформувалася на початку XXI століття й зберігає актуальність досі. Сьогодні виділяють їхні два типи – *об'єктивні* та *суб'єктивні*, що пропонують різні підходи до оцінки рівня демократичності або автократичності одиниць, пояснення відмінностей у їх розвитку та кореляція з національним режимом. У цій частині розглянуто основні варіанти об'єктивних технік, щоб показати, на чому зосереджувалися вчені, коли визначали інституційні траєкторії одиниць.

Слід зрозуміти, що специфікою вивчення було те, що у більшості робіт[4] апробувався певний варіант техніки. Це зумовило їх різноманіття, незважаючи на спільний принцип заснування. Під час апробації вчені сфокусовані на двох вимірах – *електоральному* і *постелекторальному* (владна конфігурація).

Одним із перших знарядь для вимірювання рівня демократизації одиниць Мексики (1989–1999) став *Порівняльний індекс локальної демократії*, який розробив А. Ернандес Вальдес [Hernandez Valdez, 2000]. Техніка базувалася на матриці для оцінки конкурентоспроможності та механізмів альтернації влади, поєднуючи п'ять індикаторів: ефективну кількість виборчих партій, перемогу опозиції на губернаторських виборах, партійне представництво у законодавчих органах та частоту порушень громадянських прав і рівень їхнього захисту.

На основі практики мексиканських штатів методики апробовували й інші вчені. Зокрема *Індекс локальної поліархії* [Beer & Mitchell, 2004] спирався на виборчий і соціальний виміри демократії, поєднуючи два показники: 1) виборчу

---

[3] Як виділяє Ю. Мацієвський [Мацієвський, 2016], *пастка гібридності* – сукупність стійких, але неефективних інститутів, що заважають елітам рухатися у бік демократії, проте дозволяють зберігати монополію на політичну владу та ренту, не вдаючись до відвертого авторитаризму.

[4] У статті зосереджено увагу лише на об'єктивних техніках, бо *Індекс субнаціональної демократії* також є їхнім варіантом.

явку і 2) частку підтримки владних чи опозиційних сил. Модель запровадила *періодичний* формат аналізу, що став одним із ключових інструментів вивчення субнаціональних політичних режимів. Попри простоту, вона заклала підґрунтя *конфігуративного підходу* до огляду структури влади і її політичних складових.

Ще одним прикладом об'єктивної техніки є *Субмінімальне дефініювання субнаціональної демократії* [Giraudy, 2010], що застосоване до штатів Мексики (1997–2006) і провінцій Аргентини (1983–2006). Це розширило аналітичне поле не лише *в межах* країни, але і *між* ними. Методика має трирівневу структуру, де були базовий, вторинний та індикаторний рівні. Їх взаємозв'язки показують онтологічні, замінювальні й логічні аспекти. Завдяки високій абстракції підхід залишається придатним для аналізу інших політичних систем дотепер.

Значним є внесок Х. Севільї [Sevilla, 2018; Sevilla, 2019], що запропонував одну з найповніших технік вимірювання [5] субнаціональних політичних режимів і сили губернаторів у штатах Мексики. Він поєднав маркери альтернації та виборчої конкурентоспроможності, на основі чого окреслив типи режимів і сформулював шість наслідкових тез.

Крім політичної практики Мексики, науковці зверталися до інших країн. А. Боржес [Borges, 2007] розробив *Індекс електорального домінування* – підхід з оцінювання сили владної еліти в одиницях Бразилії. Його апробація показала зростання змагальності і фракціоналізації політики навіть там, де функціонували режими як "фортеця олігархізму" і "політичного босизму". Через виявлення специфіки формування влади, індекс дав змогу поєднати оцінку електорального виміру з аналізом його наслідків, що підвищило якість даних і зменшило ризик помилкових інтерпретацій.

Ще однією технікою є матриця *Змагальності електорального середовища* [Goldberg et al., 2008], що розроблена для аналізу політики у штатах США у 1929–2002 роках. Вона спиралася на індикатори: 1) виборчий запас переваги губернатора; 2) відсоток голосів, отриманих чинним очільником одиниці. Техніка була адаптована до умов демократичних держав, презентуючи *мінімалістський* підхід до розуміння демократії, що зумовило певні обмеження вибірки, але не знизило її аналітичної ефективності.

Цікавою розробкою є *Індекс траєкторій розвитку політичного режиму* [Pino Uribe, 2013], що поєднав маркери: 1) потенційну змагальність політичних акторів у виборчий період; 2) реальне здобуття влади через чесні, прозорі та вільні вибори. Техніку було застосовано на прикладі Колумбії (1988–2011), де на основі дев'яти електоральних циклів визначено чотири *траєкторії* розвитку режимів – *відкриту*, *змішану*, *стабільну* та *закриту*, залежно від рівня виборчої конкуренції. У сучасних розвідках, які технічно ускладнюються та розширюють спектр індикаторів, техніку доцільно застосовувати як складову комплексного підходу для поглиблення аналізу.

---

[5] Хоч учений не надав методиці назви, її можна умовно визначити як *Індекс субнаціональної демократії* – узагальнену модель для аналізу змін інституційних показників в одиницях. Також він розробив та апробував на прикладі штатів Мексики *Індекс влади губернатора*.

Серед досліджень субнаціональних практик в Аргентині варто відзначити Ж. Беренд [Behrend, 2011], що створила модель *нерівномірності демократії* для опису варіативності режимів за рівнем демократичності. Трирівнева структура вченої *вимір-маркер-субіндикатор* є однією з найуживаніших у сучасній науці. К. Гервасоні [Gervasoni, 2010] розробив *Індекс субнаціональної демократії*, що об'єднав індикатори електоральної конкуренції та концентрації влади. Техніка зберегла потенціал до розширення й дотепер залишається орієнтиром для нових варіантів методик [Galeano, 2018].

Кількість об'єктивних технік постійно зростає, охоплюючи дедалі більше країн. Попри спільну логіку, вони різняться за кількістю індикаторів, способом математичної формалізації і концептуальним підґрунтям. Їх еволюція засвідчує: 1) розширення аналітичної *місткості*; 2) поява *субвиміру* як проміжного, але не менш цінного, елементу для аналізу; 3) синтез різних способів *математичної формалізації* обробки даних; 4) подвійне призначення технік як основної *форми аргументації* та *додаткового інструменту*. Ці теоретичні напрацювання стали *конвенціональними правилами* у побудові варіацій технік. Ідейно це триває досі. Ключовою особливістю останніх років є не так апробація попередніх версій – їх екстраполяція (хоч відбувається теж), як модифікація через розширення числа параметрів. Через це техніки адаптують до нових ситуацій, що впливає на дані – їх деталізацію. Це, безумовно, знижує рівень адаптивності до ширшої вибірки, але підвищує наукову цінність даних.

Виклад основного матеріалу. Матеріали статті поділено на дві частини. *По-перше*, окреслено концептуальні межі явища "субнаціональний політичний режим", аби зрозуміти, в чому полягає його особливість крізь призму одиниці держави. *По-друге*, представлено результати апробації *Індексу субнаціональної демократії*, щоб показати інституційну спрямованість одиниць в Україні крізь форму політичного режиму за період 2006–2010 років.

Субнаціональний політичний режим як феномен. Вивчення процесів в одиницях держави почалося в межах аналітичного поля, що застосовувалося до національного виміру, через ідею *субнаціонального політичного режиму*. Вчені відзначили, що національний режим може трактуватися з позиції дискурсу, в якому існують паралельні компоненти з подібною інституційною структурою, але в іншому територіальному масштабі [Литвин, 2014, с. 377].

У науці сформувалося декілька парадигм, що пояснюють субнаціональні політичні режими. *Перша* виділяє зв'язок між модернізацією і рівнем розвитку демократії / автократії. Вчені акцентують на контексті *дефіциту*, що зумовлений низьким ступенем економічного розвитку і рівнем урбанізації, що впливають на автократизацію режимів [Lipset, 1959; Burkhart & Lewis-Beck, 1994; Boix & Stokes, 2003]. *Друга* показує їхню залежність від концентрації/деконцентрації економічних рішень, тобто впливу держави і приватного сектору на розподіл і використання багатств країни. Вчені фокусуються на одному з аспектів режиму – на рівні лібералізації. Висновком було те, що етатизм детермінує автократію, а лібералізм / капіталізм – демократію [Almond, 1991; Huber et

al., 1993]. Вектор розвитку одиниці формується економічною автономією, структурними чинниками й інституційним напрямом політики, яку реалізують місцеві еліти. І *третя* парадиґма зупиняється на тому, що специфіка політики визначається культурологічним виміром. Зазначається, що існує зв'язок між становленням демократії і дифузією цінностей, синтезом відносин між елітою з масами і поширенням традицій. Саме тому демократичний / автократичний тип зумовлюється дизайном інституційних владних конфігурацій, на ґрунті певних цінностей [Литвин, 2014, с. 382].

Парадигми мотивували перенести моделі аналізу національної політики на субнаціональний рівень. З'ясувалося, що демократизація й автократизація є не просто копією національних процесів у *коротких штанях* [Gibson, 2013], а автономними феноменами, що зумовлені інституційним дизайном одиниці. Це змінило підхід до огляду субнаціональних режимів в двох аспектах: 1) аналіз змістився від загального до часткового, бо потрібно було по-іншому *сприймати простір серйозно* [Harbers & Ingram, 2014]; 2) виникла потреба у ширшому наборі даних для вираження динаміки режимів. Як наслідок, з'явився *парадокс*, коли *нижчий* просторовий рівень потребував ширшого опрацювання, ніж його *вищий* відповідник.

Для опису субнаціонального рівня вчені поступово перейшли від поняття *субдержавний* [Sartori, 1976] як первинний до *субнаціональний* як остаточний. Спочатку аналіз обмежувався державним устроєм, де одиниці розглядалися як підпорядковані – *субдержавні* – частини в контексті федерацій. Згодом акцент змістився на *рівні аналізу*, що актуалізувало універсальну наявність *нижчого* від національного масштабу рівня, незалежно від форми устрою. Відтоді вчені почали апелювати до одиниці (область, штат, воєводство, префектура та ін.) як простору, де проявляється субнаціональна політика. Як наслідок, уже понад дві декади *субнаціоналізацію*[6] трактують як об'єктивний процес у більшості країн. Це пояснюється так [Литвин, 2014, с. 382]:

1) наявність в державах сформованої вертикальної системи взаємодії, що відображає взаємовідносини між центральними і субнаціональними органами влади. Це зафіксовано у конституції і нормативно-правових актах, що будують діалог між політичною системою і одиницями, сприяючи появі останніх *de facto* і *de jure*;

2) приклад вертикальних відносин недержавних установ й інститутів, що представляють два просторові рівні, чим інституційно пов'язують національні і субнаціональні інтереси;

3) наявність горизонтальних відносин між одиницями, що відображають мережу взаємодії, які через децентралізацію діють автономно як територіальні режими;

---

[6] Процес можна описати як здатність чинної владної конфігурації інституційно визначити межі управління над ресурсами і соціальним капіталом у масштабі територіальної одиниці.

4) субнаціональна політика в одиницях завжди відбувається на основі територіальної системи, але незалежно від типу останньої. Фактор "державного устрою" має вплив на встановлення зв'язку між режимами в одиницях і як два просторові рівні взаємодіють.

Узагальнюючи, вчені відзначили [Gibson, 2005; Gibson, 2010], що аналіз режимів характеризується умовами – *субстантивною* і *територіальною*. Тобто чи є гарантія дотримання прав людини і громадянина у просторовому масштабі. Хоч ознака актуальна для обох рівнів, але для субнаціонального вона є невід'ємним індикатором, чому взагалі ці розвідки виникли. Це узгоджувалося з тим, коли в частинах країни фіксувалися правопорушення, попри те, що держава вважалася демократичною. Інтерес до територіальної політики з'явився тому, що одиниці виявили інші варіанти розвитку, ніж система. Аспект концептуально базувався на попередніх твердженнях про *територіальну політику* [Tarrow, 1967; Tarrow, 1976], що визначали як *дискурс*, з приводу якого політичні актори конкурують на території, але не безпосередня політика щодо цього простору. Як наслідок, вона трансформується у *режим*, бо об'єднує різні інституційні структури і практики. Ми отримуємо *систему* – синтез юрисдикції національного і субнаціонального рівнів, де в останньому відбувається суверенне врядування над територіями, що відокремлені за сферами впливу. Це дає арґументи стверджувати про відносини між публічними органами через вертикаль влади, горизонтальні зв'язки та їхню автономність. Водночас це виділило явище *нашарування*, що показує політико-територіальний і юрисдикційний виміри двох просторів однієї ієрархії системи. Але кожна підсистема є системою. Тому територіальні рівні є факторами, що впливають на політичні процеси у державі, взаємодіючи паралельно між собою.

Явище *субнаціонального політичного режиму* осмислюється як факт, що поєднує політичний, територіальний, юрисдикційний і соціальний виміри буття держави. Його дефініція така – це *система*, що є територіально зафіксованим простором у державі, де функціонуючі публічні органи здійснюють управління через владну конфігурацію, що сформована з основних політичних акторів під час демократичних виборів. Визначення сфокусоване на ключових вимірах – *електоральному* і *післяелекторальному*, які показують, *за яких* умов сформована конфігурація влади, *яка* її специфіка і *якому* інституційному спрямуванню вона властива. На базі даних визначається тип режиму. Ми отримуємо *феномен*, що функціонує в унормованих інституційних рамках, але перебіг протікання соціо-політичних процесів є динамічним, відмінним для кожного випадку. Ситуація демонструє інституційну неоднорідність розвитку територіальних елементів у системі. В цьому якраз полягає актуальність вивчення і вимірювання режимів як об'єктивного атрибута політичних систем. Попередні здобутки показали, що *режим* як *явище* і *категорія* є автономним у концептуальному і прагматичному аспектах. Хоч їх аналіз завжди відбувається через відношення між рівнями, бо, як зазначає В. Литвин [Литвин, 2014, с. 381], "актуалізація доробків у цьому напрямі можлива на основі комбінування

національних і субнаціональних ознак й атрибутів сучасних політичних режимів – на рівні демократичної та автократичної векторності розвитку режимів і в аспекті вироблення верифікації цілісної теорії".

Результати. Національний режим України в період незалежності існує в *пастці гібридності* [Мацієвський, 2016]. Але про *інституційну долю* її одиниць відомо замало, аби зрозуміти про їх шляхи розвитку. За період 2006–2010 років, коли двічі сформувалися конфігурації влади, на їх політичний склад впливали події національного значення – ефект від Помаранчевої революції 2004 року, яка символізувала намагання системи вперше вийти з *пастки гібридності* за каденції В. Ющенка[7]; чи 2010 рік, що окреслив президентство В. Януковича[8] як занепад *дефектної демократії* і гібридизацію режиму до авторитаризму. Попри тенденцію демократизації чи реверсу до автократії одиниці показали різні інституційні траєкторії, сформувавши кластери типів режиму. Це актуалізувало позицію про наявність їх інституційної фракціоналізації, яка виявила політичну підтримку *знизу* режиму країни чи її відсутність. Це свідчить і про онтологічну взаємозалежність між рівнями політики. Такі зміни в національному масштабі мали неоднорідний вплив на розвиток одиниць, які виявили не лише широку інституційну диференціацію, а навіть типологічну відмінність. Це питання є суттєвим, бо показало, як відбувається інституційний вияв явища *зіставлення режимів* [Gibson, 2005], що вже вивчене на прикладі інших країн.

Субнаціональні політичні режими в Україні у 2006 році. Хоч наслідки Помаранчевої революції інституційно описують як *невдала демократизація*, а її статус як *революції* є дискусійним [Copsey, 2005; Way, 2008; Lane, 2009], її ефект *демократичного імпульсу* вплинув на зміни в областях країни. Це стосувалося, як політичної змагальності, альтернації, багатопартійності, так й ідеологічного та політичного плюралізму. Інституційні зміни, розпочаті на державному рівні у 2004–2005 роках, посилилися в одиницях у 2006 році.

Результати апробації *Індексу субнаціональної демократії* показали, що у 2006 році серед одиниць лише одна була анократичною, ще одна наближено автократичною, а інші – значно демократичнішими, з яких 11 були наближено демократичними і 12 – демократичними. Це підтверджує середнє арифметичне значення, яке було 5,48 й інституційно знаходилося *на межі* між НД[9] [2,01; 6] і Д [6,01; 10] типами. Таким чином, через виділення двох *наближених* типів – НА і НД – можна бачити, як одиниці інституційно *виходили* за рамки анократії на шляху до демократії (рідше автократії). Це чіткіше продемонструвало, що вони інституційно відрізняються між собою і щодо національного типу режиму, що був гібридним. Це підтвердило ідею неоднорідності функціонування процесів і правильність висновків про доречність апробації технік на політичній практиці

[7] В. Ющенко – український політик і державний діяч, третій Президент України, 2005–2010.

[8] В. Янукович – український політик і державний діяч, четвертий Президент України, 2010–2014.

[9] Тут і надалі використовуються скорочення для позначення режимів: Д – демократичний; НД – наближено демократичний; АН – анократичний; НА – наближено автократичний; А – автократичний.

України. Коротка версія даних подана у табл. 1[10]. Далі розглянемо всі індекси, аби зрозуміти, чому виникла ця ситуація.

Таблиця 1.

Скорочені дані Індексу субнаціональної демократії на 2006 р.

№	Субнаціональна одиниця	Сума	Значення режиму	Тип режиму
1	Автономна Республіка Крим	27	3,75	Наближено демократичний
2	Вінницька	30	7,5	Демократичний
3	Волинська	27	3,75	Наближено демократичний
4	Дніпропетровська	27	3,75	Наближено демократичний
5	Донецька	21	-3,75	Наближено автократичний
6	Житомирська	32	10	Демократичний
7	Закарпатська	32	10	Демократичний
8	Запорізька	26	2,5	Наближено демократичний
9	Івано-Франківська	26,5	3,13	Наближено демократичний
10	Київська	27,5	4,38	Наближено демократичний
11	Кіровоградська	29	6,25	Демократичний
12	Луганська	25	1,25	Анократичний
13	Львівська	28	5	Наближено демократичний
14	Миколаївська	27	3,75	Наближено демократичний
15	Одеська	27	3,75	Наближено демократичний
16	Полтавська	32	10	Демократичний
17	Рівненська	30	7,5	Демократичний
18	Сумська	29	6,25	Демократичний
19	Тернопільська	31	8,75	Демократичний
20	Харківська	26,5	3,13	Наближено демократичний
21	Херсонська	30	7,5	Демократичний
22	Хмельницька	32	10	Демократичний
23	Черкаська	29	6,25	Демократичний
24	Чернівецька	30	7,5	Демократичний
25	Чернігівська	28	5	Наближено демократичний
	Середнє арифметичне	29	5,48	Наближено демократичний

*Розроблено автором.

Дані *Індексу змагальності електорального поля* вказали, що *змагальність* як умова на виборах – на позицію мера міста обласного значення і кандидата до представницького органу – дотримана всюди. Статистично це підтверджується наявністю 158 політичних партій, члени яких здобули мандати (по 6 партій як середнє значення на одиницю), що було характерно для 21 області[11]. Боротьба за пост мера міста обласного значення завжди дотримувалася в умові n>2 чи була потім n=2, коли проходив ІІ тур. Індикатор – *ступінь партійної кореляції мандатів у представницькому органі* – став найширшим, значення якого були від 3 до 6. Ці дані є ключовими для подальшого трактування типу партійної системи і специфіки конфронтаційності сили між *провладною* й *опозиційною* партіями[12].

---

[10] Власна розробка. Повна версія даних у таблиці 1 в секції А у *додатках* у [Гнатюк, 2025b].

[11] В інших чотирьох одиницях умова дотримана, але в межах 2<n<6.

[12] Деталі про цей та інші індекси на 2006 рік можна знайти у таблиці 1 у секціях Б-Е в *додатках* [Гнатюк, 2025b].

В межах *Індексу виборчої явки на виборах* індикатор *явки* (умова n≥40%) дотриманий всюди теж. Але індикатори – *частка голосів за опозиційну партію* і *частка голосів за партію-переможця* – неоднозначні. Перший дотриманий у 10 одиницях, а середнє арифметичне значення (умова x-y ≤20%)[13] було 25%, що відображало електоральний запас правлячої партії над опозиційною. Другий (умова x/(y+z)≤2)[14] дотриманий в 19 одиницях, а середнє арифметичне значення частки правлячої партії до суми мандатів другої і третьої партій було 1,7. Тому можна зазначити, що тип партійної системи тяжів до багатопартійності (були винятки), але з сильною провладною *x* партією (але не так, щоб встановити її домінування), слабкою опозиційною *y* партією і майже рівною до неї третьою *z* партією у представницькому органі.

Аналітичне поєднання[15] *Індексу контролю правонаступництва* та *Індексу часового обмеження* вказало на наявність змін у позиціях *мер міста обласного значення* і *правляча / опозиційна партія у представницькому органі*. Зміни були різними і несинхронними, що виокремило два кейси. Перший, де сталося повне оновлення позицій. Другий, в якому відбулися зміни лише в одній з позицій[16]. Результати показали, що Помаранчева революція запустила хоч і не повноцінну заміну еліт в одиницях (як і в країні), але сприяла їх ненасильницькій ротації – *квазізаміщенню* [Higley & Pakulski, 2012]. Цей *рух* у демократичному транзиті доречно оцінити як позитивний, що відображав обрання альтернативної еліти і її відмежування – політичне, ідеологічне й ментальне (це так позиціонувалося) від попередників – представників режиму Л. Кучми[17].

Дані *Індексу ефективної кількості партій* надали середньо арифметичні значення 3,6 і 2,9 (формули – М. Лааксо та Р. Таагепера [Laakso & Taagepera, 1979] і Г. Голосова [Golosov, 2010]), відповідно. Найпоширенішою системою для одиниць стала багатопартійна. За першою формулою ситуація була такою: 23 одиниці мали багатопартійність і 2 – домінування однієї партії. За другою – відношення було схожим: 20 мали багатопартійність, 3 – двопартійність і 2 – домінування однієї партії. Але для *двопартійності* властива певна специфіка: 1) її доречно дефініювати *домінуванням однієї партії*[18], зважаючи на буквально одноосібний політичний вплив правлячої партії у представницькому органі; 2)

---

[12] Деталі про цей та інші індекси на 2006 рік можна знайти у таблиці 1 у секціях Б-Е в *додатках* [Гнатюк, 2025b].

[13] Під *x* слід розуміти *правлячу* партію, а під *y* – *опозиційну* – ту, що здобула другий результат на виборах.

[14] Під *z* слід розуміти політичну партію, що отримала третій результат.

[15] Але вони, як інші індекси, залишаються самостійними. Об'єднання зумовлене цілісністю ідеї висвітлення каденції конфігурації влади та її альтернації на іншу форму (або відсутності цього аспекту).

[16] Лише в одній одиниці не відбулося жодних змін.

[17] Л. Кучма – український політик і державний діяч, другий Президент України, 1994–2004.

[18] Це пояснюється ідеологічною близькістю *опозиційної* партії до *правлячої*, що зумовило мінімальний рівень конфронтації, зростання кількості мандатів і політичного впливу правлячої сили, а також зміщення показника у діапазон 1,5–1,8.

частка *правлячої партії* становила 0,66–0,70, що було недостатньо для статусу *домінування*, але й невідповідно для класичної двопартійності, бо відношення між першою і другою силами було 5–8 разів. Це була двопартійність, яка в перспективі могла трансформуватися в реальний біпартизм чи домінування однієї партії. Хоч з формального боку значення на 2006 рік відповідало типу двопартійності, що було враховано.

Аналіз даних *Індексу ідеологічної диверсифікації* показав високий рівень ідеологічного різноманіття для 23 одиниць, де для 2 він був максимальний. Але, попри гегемонію правлячих партій (*n* мандатів дотримано умови n>80%), ця різноманітність є найбільш формальною, зважаючи на політичний вплив. Тип найпоширенішої ідеології був *правоцентризм* (22), а *правоцентризм* / *центризм* був найчастішою парою (13). Крім зазначених, були ідеології як русофільство, регіоналізм, націоналізм і комунізм[19].

Дані *Індексу конфронтаційної сили* збалансованіші порівняно з іншими індексами. Це підтверджено середнім арифметичним – 0,5068. Натомість про конфронтацію у представницьких органах слід зазначити через дві паралельні тенденції: 1) домінуюча перевага мандатів правлячої партії над опозиційною; 2) ситуація, де *різниця сили* не дозволяла сформувати більшість і потребувала залучення третьої *z* партії чи компромісу між правлячою *x* й опозиційною *y*. Це зумовило формування різних партійних систем – одно- (з гегемоном), дво-, дво-(з половиною) і багатопартійних, згрупованих за типами, як М. Лааксо і Р. Таагепера, так і Г. Голосова. У кейсах, коли правляча / опозиційна партії ідеологічно наближені, то *ефект конфронтаційності* зменшується чи нівелюється, але щодо *третьої* партії – значно посилюється, якщо вона ідеологічно відсторонена від перших двох. Найчастіше на позиціях *першої* і *другої* партій у представницьких органах були ВО Батьківщина (21), Наша Україна (13) і Партія регіонів (11). Це чітко корелюється з висновками, коли виділяли пропартії – носіїв *правоцентризму* і *центризму*.

Отже, про інституційний розвиток одиниць в Україні на 2006 рік можна стверджувати через такі тези. По-перше, *анократія* як тип не була властивою для одиниць, більшість з яких спрямовувалися на реалізацію більш демократичних структур і практик. Цьому сприяли чинники – висока частота альтернації влади, багатопартійність, високі рівні ідеологічного різноманіття і конфронтаційності сили у представницьких органах. По-друге, це показало, що одиниці значно *потужніші за потенціалом* у переході до демократії, ніж національний режим, що не лише у 2006 році (але тоді теж) перебував у фазі гібридності. Тому, по-третє, функціонування субнаціональних політичних режимів не слід розуміти через аспект їх інституційної підтримки *знизу* національного режиму як вияву *конвергентної взаємодії*. Вони навіть у *повздовжній перспективі* відрізнялися

[19] Найпоширеніший тип ідеології визначається кількістю партій, що її офіційно сповідують, незалежно від їх представництва у місцевих органах. Водночас, за кількістю мандатів такі партії можуть суттєво різнитися, що спричиняє інституційне протиріччя між ідеологічною репрезентацією та реальним політичним впливом.

в інституційних траєкторіях розвитку, а тим більше щодо свого відповідника на національному рівні. Субнаціональні політичні режими не стали підґрунтям для гібридизації національного режиму в одиницях, але були наслідком системного ефекту подій державного значення. У 2006 році сформувалися два інституційні кластери, що значно демократичніші, ніж відповідник на системному рівні, але не так, щоб запустити процеси демократизації національного режиму *знизу* – реалізувати ефект впливу на систему. Тому пряма *онтологічна залежність* між рівнями політики не була виявлена, що проявилося через *зіставлення режимів* й *інституційну дивергенцію*. Помаранчева революція вплинула на рівні, але інституційно по-різному. Більшість одиниць змогла на короткий період вийти з *пастки гібридності*, що досі не вдавалося національному режиму.

Субнаціональні політичні режими в Україні у 2010 році. Усе суттєво змінилося в наступному електоральному циклі. Внутрішньополітична криза в країні налаштувала один проти одного не лише політичні партії з протилежних таборів, але і недавніх союзників. Це зумовило відхід від розпочатих владою реформ. Контекст був синхронним з перебігом у 2007–2008 роках глобальної економічної кризи (відомої як *Great Recession*). Вчені зауважили про політичну тенденцію як *Democratic Recession* [Diamond, 2008]. Ця особливість розвитку внутрішнього і зовнішнього полів політичної системи країни у 2005–2010 роках вплинула на означення фази як *невдала демократизація*. Це створило умови для сповзання у *пастку гібридності* з акцентом на автократизацію, початок якої пов'язують з каденцією В. Януковича[20]. Специфікою політики було прагнення відновити вертикаль державного управління – централізувати владу, розширити повноваження через зміни в Конституції і застосовувати силові методи для боротьби з опозицією. Заходи мали на меті стабілізувати політичну ситуацію в державі і сприяти її керованості. Вчені назвали цей період як *невдала білорусизація* [Мацієвський, 2016].

Контекст актуалізував інші умови у 2010 році, які вплинули на політичну практику одиниць і держави в інституційному розвитку. По-перше, відсутність революційної ситуації під час виборів. Появи спільного *ефекту* для обох рівнів (*демократичний ефект* 2005–2006 років) не виникло. По-друге, послідовність проведення виборів – президентських, тоді місцевих – в один рік, що зумовило посилення правлячої партії *Партії регіонів*. Завдяки перемозі у січні 2010 року Янукович і його сила використали адміністративний ресурс для закріплення популярності на регіональних виборах у жовтні 2010 року. Тому зв'язок між рівнями був сильний і визначався просторовою субординацією, що відображало відновлення вертикалі державного управління з фокусом на централізацію і її впливу на інституціоналізацію режимів в одиницях.

Апробація техніки виявила, що режими на 2010 рік були подібнішими – за типом – до національного, ніж на 2006 рік. Відкат до авторитаризму в межах

[20] Термін президентства В. Янукович не закінчив і наприкінці лютого 2014 року таємно покинув Україну, виїхавши до РФ під час подій Революції Гідності у 2013–2014 роках.

гібридного режиму України прослідковується через трансформацію типів за два виборчі цикли. Так, частка демократичних режимів[21] зменшилася майже вдвічі – з 23 до 14, а частка автократичних[22] – зросла у більш як уп'ятеро – з 2 до 11. Це показало, що через національну автократизацію розпочалася автократизація і в одиницях. Але завдяки відсутності масової автократизації на рівні областей, інституційна гомогенізація не відбулася. Деякі одиниці *трансформувалися до* / *залишилися з* наближено демократичним і демократичним типами, що було *запобіжником* від національної автократизації. Завдяки одиницям із наближено демократичним типом, що остаточно не демократизувалися, але не визначалися як анократії, було закладено основу для стримування *ерозії демократії*. Тобто перебування у *пастці гібридності* не змінилося, але фокус системи став іншим – від демократичного у 2006 році на автократичний у 2010 році. Ключові зміни подано у табл. 2[23]. Далі буде розглянуто індекси знову, аби описати зміни в їх інституційному спрямуванні.

Таблиця 2.

Скорочені дані Індексу субнаціональної демократії на 2010 р.

№	Субнаціональна одиниця	Сума	Значення режиму	Тип режиму
1	Автономна Республіка Крим	22,75	-1,56	Анократичний
2	Вінницька	29	6,25	Демократичний
3	Волинська	28,75	5,94	Наближено демократичний
4	Дніпропетровська	22	-2,5	Наближено автократичний
5	Донецька	20,75	-4,06	Наближено автократичний
6	Житомирська	31,75	9,69	Демократичний
7	Закарпатська	30	7,5	Демократичний
8	Запорізька	22,75	-1,56	Анократичний
9	Івано-Франківська	30	7,5	Демократичний
10	Київська	24,75	0,94	Анократичний
11	Кіровоградська	27,75	4,69	Наближено демократичний
12	Луганська	18,75	-6,56	Автократичний
13	Львівська	26	2,5	Наближено демократичний
14	Миколаївська	21,75	-2,81	Наближено автократичний
15	Одеська	24	0	Анократичний
16	Полтавська	26,75	3,44	Наближено демократичний
17	Рівненська	31,75	9,69	Демократичний
18	Сумська	24,5	0,63	Анократичний
19	Тернопільська	27,75	4,69	Наближено демократичний
20	Харківська	23	-1,25	Анократичний
21	Херсонська	21,5	-3,13	Наближено автократичний
22	Хмельницька	28,75	5,94	Наближено демократичний
23	Черкаська	26,25	2,81	Наближено демократичний
24	Чернівецька	26,75	3,44	Наближено демократичний
25	Чернігівська	25,75	2,19	Наближено демократичний
	Середнє арифметичне	25,75	2,18	Наближено демократичний

*Розроблено автором.

[21] Сюди входять демократичні (Д) та наближено демократичні (НД) типи.

[22] Сюди входять наближено автократичний (НА) та автократичний (А) типи. Також був доданий анократичний (АН), що хоч відрізнявся від попередніх, але за значенням (кількісним визначенням) був подібним до них.

[23] Власна розробка. Повна версія даних у таблиці 2 в секції А у *додатках* у [Гнатюк, 2025b].

Дані *Індексу змагальності електорального поля* вказали, що *змагальність* як умова дотримана знову. Але були зміни, які статистично можна узагальнити як: а) збільшення числа політичних партій до 222, що увійшли в представницькі органи; б) зростання середнього арифметичного числа партій на одну одиницю до 9, але зменшення числа одиниць, яким значення є типовим (11) і в) *ступінь партійної кореляції мандатів* залишився ідентичним (від 3 до 6), але вказав на вектор до зростання правлячих партій *сильного* (n<80% мандатів) і *домінуючого* (n>80%) типів, що вплинуло на появу глибшої партійної атомізації і посилило політичний вплив правлячих партій. Це узгоджено з тим, що партія президента В. Януковича – Партія регіонів – змогла бути представленою в усіх одиницях, а в 20 з них бути в статусі *правлячої*[24].

В *Індексі виборчої явки на виборах* відомо, що загальний рівень виборчої фреквенції дотриманий в умові n≥40%[25]. Специфіка інших двох маркерів була схожою з 2006 роком, але виникла нова тенденція у збільшенні електорального запасу правлячої партії над опозиційною до 38% та 3 як частки правлячої партії до суми мандатів *y* і *z* партій. Це зумовило зміни, коли *багатопартійність* як базовий тип на 2006 рік був доповнений *двопартійністю* і *домінуванням однієї партії* у ширшій репрезентації на 2010 рік.

Аналіз даних *Індексу контролю правонаступництва* та *Індексу часового обмеження* допоміг виділити три зміни: а) зростання одиниць зі зміною лише в одній позиції; б) скорочення кейсів зі змінами в обох позиціях і в) збільшення випадків без жодних змін. Пояснюється це тим, що в представницьких органах зміна правлячої партії була неактуальною, бо у третині Партія регіонів здобула перемогу ще у 2006 році. Політична сила перевершила попередній успіх, а тому інституційно змін не відбулося у більшості одиниць. Повертаючись до ідеї, що конфігурація влади є ключовим ініціатором демократизації, а демократичний розвиток є пошуком оптимального варіанта влади, що сприятиме продовженню покращення інституційних параметрів режиму, зрозуміло, в чому полягала одна з основних причин відкату до авторитаризму на 2010 рік. І тому *вектор влади* слід трактувати як джерело типу інституційного курсу, що, за своєю природою, репрезентує модель управління, сформовану внутрішнім набором політичних акторів і відносин між ними.

---

[24] Деталі про цей або інші індекси на 2010 рік можна знайти у кожній таблиці 2 у секціях Б-Е в *додатках* [Гнатюк, 2025b].

[25] Для 16 одиниць показник явки на виборах *міських голів субнаціонального значення* невідомий через воєнний стан і обмеження доступу до даних ЦВК від кінця лютого 2022 року. Відомий лише загальний рівень, тому значення варіювало між 1,5 (*частково дотримано*) і 2 (*дотримано*). Для аналізу обрано середнє арифметичне. Це враховано під час підсумкового визначення типу режиму.

Дані *Індексу ефективної кількості партій* показали незначне і синхронне зменшення значень на Δ0,4 – 3,2 (М. Лааксо і Р. Таагепера) і 2,5 (Г. Голосов), відповідно. Це не вплинуло на зміну *багатопартійності* як найбільш типової системи, але дало додаткову специфіку. По-перше, сталося розширення часток інших типів – збільшення випадків двопартійності і домінування однієї партії. По-друге, політичний вплив правлячих партій в умовах біпартизму посилився через вищу репрезентацію і наявність ідеологічно наближених сил опозиції, які були готові до взаємодії як сателіти.

В *Індексі ідеологічної диверсифікації* теж присутні зміни. Частка високого рівня ідеологічної диверсифікації знизилася до 80%. Це детерміновано сильним впливом Партії регіонів на інші партії (особливо опозиційні) в представницьких органах, що були ідеологічно наближені. Це кумулятивно вплинуло на вищий рівень гомогенізації ідеологічного виміру. А з-поміж типів найпоширенішими[26] були *правоцентризм* (21), *лівоцентризм* (13) і *центризм* (6). Але останній був властивий усім одиницям, а основною політичною силою, що його сповідувала (за статутом), стала Партія регіонів.

Аналіз *Індексу конфронтаційної сили* допоміг спостерігати тенденцію, за якою був порушений кількісний баланс після 2006 року. Це зумовило зміни у визначенні типів партійних систем – відбулося кількісне розширення часток, як біпартизм і домінування однієї партії. Основною причиною цього став високий рівень виборчої підтримки Партії регіонів у 2010 році, що встановило домінування у представницьких органах. Не слід забувати і про наявність ідеологічно близької опозиції в деяких одиницях (партії, як Сильна Україна, Союз і Народна партія). Це вплинуло на визначення *рівня конфронтаційності* як майже формального. Гегемонія Партії регіонів була підтверджена кількісно. Партія була на позиціях *першої* і *другої* у представницьких органах 22 рази. А найчастішою (13) силою опозиції була ВО Батьківщина, що пояснювалося підтримкою Ю. Тимошенко[27] як її лідера.

Отже, спираючись на описане, можна виділити такі ключові моменти на 2010 рік. По-перше, *анократія* як тип не був кількісно найпоширенішим, але став основним інституційним полем для зображення онтологічного зв'язку між національним і субнаціональним рівнями політики. Національна автократизація зумовила зміни, коли спостерігалося згортання транзиту до демократії і почався реверс до автократії. Процес не був властивим усім одиницям однаковою мірою. Частина з них *залишилася* з демократичним і наближено демократичним типом чи *трансформувалася* до більш автократичних, ніж анократія. Це призупинило

[26] Обраховано через *моду* як значення випадкової величини, що трапляється найчастіше в сукупності випадків.

[27] Ю. Тимошенко – український політик і державний діяч, кандидатка у Президенти України в 2010, 2014, 2019.

інституційну гомогенізацію режимів. Середнє арифметичне для одиниць було 2,18, яке перебуває *на межі* закінчення гібридності у бік до демократії. Це значить, що онтологічно режими тяжіли до анократії, де більш демократичні були *запобіжником* від національної автократизації і чинником стримування ерозії демократії, а більш автократичні – *опорою* для національного режиму. По-друге, завдяки цьому анократичні й обидва *наближені* типи режиму стали ядром трансформацій, що були генеровані на національному рівні. Це вплинуло на інституціоналізацію режимів в одиницях, схожих за типом до національного, бо взаємозв'язок між рівнями політики був сильним і відображав просторову субординацію. Тому доречно мовити про вияв *інституційної конвергенції*, що є невластиво для попереднього періоду. По-третє, незважаючи на відкат національного режиму до авторитаризму, залишилися одиниці, які зберегли демократичний вектор. Це означало, що, перебуваючи в *пастці гібридності*, система не змогла вплинути на їх гомогенізацію в певному інституційному напрямі повністю[28]. Лише невелика частка одиниць залишилася на шляху демократизації у 2010 році, з тих, що зуміли тимчасово *вийти* з пастки у 2006 році. Інші повернулися до гібридизації режимів (рідше автократизації). Але такий відхід від демократії не спричинив успішного завершення транзиту до автократії. Бо національний режим і режими в одиницях і надалі інституційно тяжіли до анократії, будучи типологічно в її *межах* і *навколо*. Тому система отримала інституційну підтримку *знизу*.

Висновки. Територіальні одиниці в Україні завдяки децентралізації, яка постала наслідком національної демократизації після Помаранчевої революції, здобули можливість *рухатися* альтернативно стосовно до національного режиму та між собою. Це зумовило різні інституційні вияви функціонування політичних режимів, незважаючи на спільний системний рівень впливу. Також це детермінувало їх трансформацію. Аби зрозуміти такі процеси, запропоновано *траєкторії* як інституційні напрями розвитку – *автократизація*, *гібридизація*, *стабільність* і *демократизація*. Це можна пояснити так:

1) *Автократизація* – значне послаблення інституційних маркерів режиму на Δ - значне послаблення інституційних маркерів режиму на Δ–6–10 балів. Вона часто супроводжується зміною режиму на два типи. Тоді він визначається як наближено автократичний чи автократичний;

2) *Гібридизація* – помірне послаблення інституційних маркерів режиму на Δ–1,5–6 балів. Їй характерна зміна режиму на один тип. Він визначається, зазвичай, як анократичний чи наближено демократичний;

3) *Стабільність* – послаблення чи посилення інституційних індикаторів в межах від Δ–0,3–3 до Δ3, але без зміни типу. Він може визначатися будь-яким із відзначених раніше типів режиму;

---

[28] Тут *пастку гібридності* доречно визначити як збалансовану інституційну форму функціонування режиму, що акумулювала автократичні та демократичні структури і практики.

4) *Демократизація* – значне (або ні) посилення інституційних маркерів режиму[29], що визначає його демократичним. Як правило, ця зміна відбувається на один тип – від наближено демократичного, а рідше на два – від анократії.

Чисельно такі інституційні траєкторії представлені так: гібридизація (12), стабільність (8), автократизація (4) і демократизація (1). Можна спостерігати наявність інституційної фракціоналізації за всіма типами, хоч тенденція тяжіла до гібридності, поєднуючи анократичний та два наближені типи. Це зумовило ситуацію, що за обидва виборчі цикли одиниці не змогли інституційно вийти з *сірої зони*, де (як і на національному рівні) домінували корупція, клієнтелізм і непотизм над конституціоналізмом і верховенством права, а еліти в країні "грають не за правилами, а з правилами" [Мацієвський, 2016]. Наявність менш чисельних демократичних і автократичних одиниць не стала передумовою для можливого *виходу з пастки*. Помаранчева революція або початок національної автократизації не стали факторами для гомогенізації режимів. Ці процеси по-різному вплинули на зміни в одиницях, будучи *підтримкою* для національного режиму під час відкату до авторитаризму, *опорою* в захисті від ерозії демократії та *поєднанням* обох практик. Останній аспект інтегрував найбільшу кількість областей з анократичним і обома наближеними типами режиму. Це сформувало сприятливі умови для довготривалого функціонування *пастки гібридності*, що спостерігається на рівні системи досі.

Крім неформальних інститутів, такі аспекти, як виборча змагальність, альтернація, ідеологічна диверсифікація і конфронтаційність сили, по-різному впливали на формування інституційного дизайну режимів. Але неодмінною спільною ознакою стала їхня трансформація. Це продемонструвало, які вони варіативні. Завдяки виділенню двох додаткових типів – НА і НД – виникла можливість показати, які з одиниць були більш схильними до *виходу* з пастки. Це розділило випадки на дві групи – ті, що більш мінливі та адаптивні до змін, та ті, що стабільніші, де зміни незначні. Виникла ситуація *зіставлення* режимів на національному і субнаціональному рівнях і між одиницями. Тобто поряд з анократичним та наближеними типами були автократичні та демократичні. Ці особливості змін дивіться у табл. 3[30].

Аби показати якісні інституційні зміни в одиницях у 2006 та 2010 роках, процес візуалізовано (рис. 1). На його базі можна виділити п'ять особливостей, які показують взаємозв'язок між розташуванням одиниць і властивим для них інституційним напрямом у регіональній агрегації. Регіони мали таку специфіку:

---

[29] Тут числова Δ не має визначених меж, як в інших траєкторіях. Припускаємо, що вона перебуває у діапазоні від 1 до 6, охоплюючи повністю наближено демократичний тип та частково анократію у її межах від 0 до 2.

[30] Власна розробка. Повна версія даних у таблиці 1 у секції Є в *додатках* [Гнатюк, 2025b].

Таблиця 3.

Скорочені дані інституційних змін Індексу субнаціональної демократії за період 2006–2010 рр.

№	Назва субнаціональної одиниці	Різниця числового вираження типів	Наявність зміни типу режиму	Якість інституційної зміни
1	Автономна Республіка Крим	Δ-5,31	Так	Гібридизація
2	Вінницька	Δ-1,25	Ні	Стабільність
3	Волинська	Δ2,19	Ні	Стабільність
4	Дніпропетровська	Δ-6,25	Так	Автократизація
5	Донецька	Δ-0,31	Ні	Стабільність
6	Житомирська	Δ-0,31	Ні	Стабільність
7	Закарпатська	Δ-2,5	Ні	Стабільність
8	Запорізька	Δ-4,06	Так	Гібридизація
9	Івано-Франківська	Δ4,37	Так	Демократизація
10	Київська	Δ-3,44	Так	Гібридизація
11	Кіровоградська	Δ-1,56	Так	Гібридизація
12	Луганська	Δ-8,08	Так	Автократизація
13	Львівська	Δ-2,5	Ні	Стабільність
14	Миколаївська	Δ-6,56	Так	Автократизація
15	Одеська	Δ-3,75	Так	Гібридизація
16	Полтавська	Δ-6,56	Так	Гібридизація
17	Рівненська	Δ2,19	Ні	Стабільність
18	Сумська	Δ-5,62	Так	Гібридизація
19	Тернопільська	Δ-4,06	Так	Гібридизація
20	Харківська	Δ-4,38	Так	Гібридизація
21	Херсонська	Δ-10,63	Так	Автократизація
22	Хмельницька	Δ-4,06	Так	Гібридизація
23	Черкаська	Δ-3,44	Так	Гібридизація
24	Чернівецька	Δ-4,06	Так	Гібридизація
25	Чернігівська	Δ-2,81	Ні	Стабільність
	Середнє арифметичне	Δ-3,3	Ні	Стабільність

*Розроблено автором.

1) *Регіон Західний* – зона стабільності з найвищим рівнем потенціалу для досягнення чи збереження демократичної траєкторії розвитку. Він став одним з найбільш інституційно гомогенних;

2) *Регіон Північний* – змішана зона, яка поєднала дві зміни – стабільність і гібридизацію. Він став одним з двох проміжних регіонів, де можна спостерігати просторову кореляцію розвитку: одиниці, що розташовані ближче до Західного регіону були більш демократичні, ніж ті, що перебували далі на Схід і Південь. Регіон був інституційно гетерогенним;

3) *Регіон Центр* – найширша зона гібридизації. Його можна визначити частково проміжним, бо географічно розташований між найдемократичнішою на Заході і найавтократичнішими на Півдні і Сході зонами. За інституційним курсом розвитку він був гомогенним;

4) *Регіон Південний* – зона, що об'єднала траєкторії гібридності з фокусом на автократизацію. Географічно вона стала початком поясу автократизації, яка інституційно зростала від західної частини регіону до східної. Регіон доречно визначити гомогенним, бо одиниці (навіть анократичні) тяжіли до автократії;

5) *Регіон Східний* – зона найвищого рівня автократизації. Попри різну якість змін, кожен інституційний вектор спрямований на зменшення маркерів демократичності. Регіон був визначений гомогенним.

Рис. 1. **Просторове картування інституційних змін у територіальних одиницях України за період 2006–2010 рр.** [31]

*Розроблено автором.

Отже, Україну слід розглядати як систему, де Західний і Східний регіони були найбільш стабільні, але діаметрально протилежні за типами. Перший був демократичною зоною, а другий – автократичною. Північний і Південний регіони були проміжними – перехідним поясом між демократією та анократією і анократією та автократією, відповідно. Центр був зоною гібридизації, що переважав інші регіони за кількістю одиниць.

Але попри інституційне підпорядкування та просторову субординацію, одиниці функціонують як самостійні конструкції. Вони впливають на дизайн національного режиму, не визначаючи тип повністю. Водночас системний рівень зумовлює інституційні зміни *знизу*, але не завершує їх формування, залишаючи місце місцевим практикам і структурам. Спільною для цих аспектів є наявність *пастки гібридності*, де Україна перебуває від часу незалежності.

[31] *Кольорові зони* слід розуміти так: *чорна* – демократизація, *біла* – стабільність, *сіра* – гібридизація, а *біла з чорними лініями* – автократизація. Власна розробка.

Вона не дає інституційно вийти *за межі* анократії, хоч одиницям є більше можливостей для успішного завершення транзиту. Однак більшість з них надалі залишалася *навколо* гібридності, інституційно тяжіючи до анократії, ніж до демократії чи автократії у 2006 і 2010 роках.

У політичній науці – українській і світовій – не опубліковано розвідок, де вивчалися б політичні процеси в одиницях України за *класичним* алгоритмом для західних учених. Робота є спробою презентувати тестування об'єктивної техніки вимірювання для однієї з найскладніших фаз в історії країни. Україна, режим якої завжди визначався гібридним [Кондратенко, 2023], стала прекрасним полем для аналізу інституційного розвитку одиниць через призму "режиму". В умовах анократії на системному рівні є різні траєкторії, а отже, різне функціональне навантаження для держави. Дослідження показало, що Україну слід вивчати, бо вона належить до прикладів, де просторові частини функціонують інституційно відмінно. Це актуалізує питання про пошук причин і пояснень нерівномірності протікання політичних процесів, а також взаємодію між рівнями політики крізь призму режимів та ідеї їх зіставлення.

Перспективи подальших досліджень. Наступні розвідки можуть бути зосереджені на аналізі інституційних траєкторій розвитку режимів у ІІ декаді ХХІ століття та їх порівнянні з попереднім періодом. Апробація зарубіжних концептів на українській практиці, а також використання експертних методик поглибить порівняльний контекст і підвищить наукову цінність результатів.

Бібліографічні посилання

Гнатюк, В. (2021). *Засади, етапи та варіанти вивчення субнаціональної проблематики в політичній науці*. Одеса: Видавничий дім "Гельветика".

Гнатюк, В. (2025a). Індекс субнаціональної демократії. Dataset. *Harvard Dataverse*. https://doi.org/doi:10.7910/DVN/XQVRNO

Гнатюк, В. (2025b). Додатки. Dataset. *Harvard Dataverse*. https://doi.org/10.7910/DVN/XOKLTW

Колодій, А. (2005). Від "сірої зони" до кольору сонця: Помаранчева революція і демократичний перехід в Україні. *Агора, 1*, 9–23.

Кондратенко, О. (2023). *Україна у світових рейтингах демократії*. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.

Литвин, В. (2014). *Політичні режими сучасності: інституційні та процесуальні виміри аналізу*. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка.

Мацієвський, Ю. (2016). *У пастці гібридності: зиґзаґи трансформацій політичного режиму в Україні (1991–2014)*. Чернівці: Видавництво "Книги – ХХІ".

Фісун, О. (2009). Українська політика як неопатримоніальний політичний процес. В Ю. Бестерс-Ділґер (Ред.). *Україна на шляху до Європи. Проміжні результати Помаранчевої революції* (с. 70–74). Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія".

Almond, G. (1991). Capitalism and Democracy. *PS: Political Science & Politics*, *24*(3), 467–474.

Beer, C. C., & Mitchell, N. J. (2004). Democracy and Human Rights in the Mexican States: Elections or Social Capital? *International Studies Quarterly*, *48*(2), 293–312.

Behrend, J. (2011). The Unevenness of Democracy at the Subnational Level: Provincial Closed Games in Argentina. *Latin American Research Review, 46*(1), 150–176.

Behrend, J., & Whitehead, L. (2016). *Illiberal Practices: Territorial Variance within Large Federal Democracies*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Benton, A. L. (2012). Bottom-Up Challenges to National Democracy: Mexico`s (Legal) Subnational Authoritarian Enclaves. *Comparative Politics*, *44*(3), 253–271.

Boix, C., & Stokes, S. C. (2003). Endogenous Democratization. *World Politics*, *55*(4), 517–549.

Borges, A. (2007). Rethinking State Politics: The Withering of State Dominant Machines in Brazil. *Brazilian Political Science Review*, *1*(2), 108–136.

Burkhart, R. E., & Lewis-Beck, M. S. (1994). Comparative Democracy: The Economic Development Thesis. *American Political Science Review*, *88*(4), 903–910.

Copsey, N. (2005). Popular Politics and the Ukrainian Presidential Election of 2004. *Politics*, *25*, 99–106.

D`Anieri, P. J. (2007). *Understanding Ukrainian Politics. Power, Politics and Institutional Design*. London, UK: M. E. Sharpe.

Diamond, L. (2008). The Democratic Rollback: The Resurgence of the Predatory State. *Foreign Affairs*, *87*(2), 36–48.

Eaton, K. (2017). Policy Regime Juxtaposition in Latin America. *Colombia Internacional*, *90*(2), 37–65.

Galeano, F. (2018). *Democracia municipal en la provincia de Salta (1987–2015) (Doctoral thesis)*. Universidad Torcuato Di Tella. Buenos Aires, Argentina. Retrieved from https://repositorio.utdt.edu/handle/20.500.13098/11093

Gervasoni, C. (2010). A Rentier Theory of Subnational Regimes: Fiscal Federalism, Democracy, and Authoritarianism in the Argentine Provinces. *World Politics*, *62*(2), 302–340.

Gervasoni, C. (2012). Subnational Democracy in (Cross-National) Comparative Perspective: Objective Measures with Application to Argentina, Brazil, Canada, Mexico, Uruguay and the United States. *APSA 2012 Annual Meeting Paper*. New Orleans, LA. https://ssrn.com/abstract=2104721

Gervasoni, C. (2018). *Hybrid Regimes within Democracies: Fiscal Federalism and Subnational Rentier States*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Gibson, E. L. (2005). Boundary Control: Subnational Authoritarianism in Democratic Countries. *World Politics*, *58*(1), 101–132.

Gibson, E. L. (2010). Politics of the Periphery: An Introduction to Subnational Authoritarianism and Democratization in Latin America. *Journal of Politics in Latin America*, *2*(2), 3–12.

Gibson, E. L. (2013). Territorial Politics and Subnational Democratization: Charting the Theoretical Landscape. In *Boundary Control: Subnational Authoritarianism in Federal Democracies* (p. 9–34). Cambridge: Cambridge University Press.

Giraudy, A. (2010). The Politics of Subnational Undemocratic Regime Reproduction in Argentina and Mexico. *Journal of Politics in Latin America*, *2*(2), 53–84.

Giraudy, A., Moncada, E., & Snyder, R. (2019). *Inside Countries: Subnational Research in Comparative Politics*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Goldberg, E., Wibbels, E., & Mvukiyehe, E. (2008). Lessons from Strange Cases: Democracy, Development, and the Resource Curse in the U.S. States. *Comparative Political Studies, 41*(4–5), 477–514.

Golosov, G. (2010). The Effective Number of Parties: A New Approach. *Party Politics, 16*(2), 171–192.

Hale, H. E. (2006). Democracy or Autocracy on the March? The Colored Revolutions as Normal Dynamics of Patronal Presidentialism. *Communist and post-communist studies*, *39*(3), 305–329.

Harbers, I., & Ingram, M. (2014). *Politics in Space: Methodological Considerations for Taking Space Seriously in Subnational Comparative Research.* Annual Meeting of the American Political Science Association. Washington, DC, United States.

Hernández Valdez, A. (2000). Las Causas Estructurales de la Democracia Local en México, 1989–1998. *Política y gobierno*, *7*(1), 101–144.

Higley, J., & Pakulski, J. (2012). Elite power games and democratic consolidation in Central and Eastern Europe. *Historical Social Research*, *37*(1), 292–319.

Hnatiuk, V., & Bula, S. (2022). A correlation of the measurement techniques and their outputs in the study of the subnational level of politics. *Politics in Central Europe*, *18*(4), 531–572.

Huber, E., Rueschemeyer, D., & Stephens, J. D. (1993). The Impact of Economic Development on Democracy. *Journal of Economic Perspectives*, *7*(3), 71–86.

Huntington, S. P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman, OK: University of Oklahoma Press.

Kolodii, A. (2009). Temporary (residual) Postcommunist Authoritarianism and Democracy in Ukraine: 1990-1994. In J. Maćków (Ed.). *Autoritarismus in Mittel-und Osteuropa* (p. 138–164). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften Wiesbaden.

Laakso, M., & Taagepera, R. (1979). The "Effective" Number of Parties: A Measure with Application to West Europe. *Comparative Political Studies*, *12*(1), 3–27.

Lane, D. (2009). "Coloured Revolution" as a Political Phenomenon. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, *25*(2–3), 113–135.

Lijphart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *American Political Science Review*, *65*(3), 682–693.

Lipset, S. M. (1959). Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy. *American Political Science Review*, *53*(1), 69–105.

Pino Uribe, J. F. (2013). Régimen y territorio. Trayectorias de desarrollo del régimen político a nivel subnacional en Colombia 1988–2011. *Serie Documentos del Departamento de Ciencia Política*, *23*(34), 6–34.

Sartori, G. (1976). *Parties and Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sevilla, J. A. (2018). Democratización subnacional: reflexiones acerca de su conceptualización, dimensiones constitutivas y métodos de identificación. *Revista legislativa de estudios sociales y de opinión pública*, *23*(11), 113–142.

Sevilla, J. A. (2019). El poder de los gobernadores. Conceptualización y medición en los ejecutivos locales mexicanos. *Colombia Internacional*, *100*(4), 201–235.

Snyder, R. (2001). Scaling Down: The Subnational Comparative Method. *Studies in Comparative International Development*, *36*(1), 93–110.

Tarrow, S. (1967). *Peasant Communism in Southern Italy.* New Haven: Yale University Press.

Tarrow, S. (1976). *From Center to Periphery: Alternative Models of National-Local Policy Impact and an Application to France and Italy*. Western Societies Program, Cornell University. Ithaca, NY.

Way, L. A. (2005). Rapacious Individualism and Political Competition in Ukraine. 1992–2004. *Communist and Post-Communist Studies*, *38*, 191–205.

Way, L. A. (2008). The Real Causes of the Colour Revolutions. *Journal of Democracy*, *19*(3), 259–276.

References

Almond, G. (1991). Capitalism and Democracy. *PS: Political Science & Politics*, *24*(3), 467–474.

Beer, C. C., & Mitchell, N. J. (2004). Democracy and Human Rights in the Mexican States: Elections or Social Capital? *International Studies Quarterly*, *48*(2), 293–312.

Behrend, J. (2011). The Unevenness of Democracy at the Subnational Level: Provincial Closed Games in Argentina. *Latin American Research Review*, *46*(1), 150–176.

Behrend, J., & Whitehead, L. (2016). *Illiberal Practices: Territorial Variance within Large Federal Democracies*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Benton, A. L. (2012). Bottom-Up Challenges to National Democracy: Mexico`s (Legal) Subnational Authoritarian Enclaves. *Comparative Politics*, *44*(3), 253–271.

Boix, C., & Stokes, S. C. (2003). Endogenous Democratization. *World Politics*, *55*(4), 517–549.

Borges, A. (2007). Rethinking State Politics: The Withering of State Dominant Machines in Brazil. *Brazilian Political Science Review*, *1*(2), 108–136.

Burkhart, R. E., & Lewis-Beck, M. S. (1994). Comparative Democracy: The Economic Development Thesis. *American Political Science Review*, *88*(4), 903–910.

Copsey, N. (2005). Popular Politics and the Ukrainian Presidential Election of 2004. *Politics*, *25*, 99–106.

D`Anieri, P. J. (2007). *Understanding Ukrainian Politics. Power, Politics and Institutional Design*. London, UK: M. E. Sharpe.

Diamond, L. (2008). The Democratic Rollback: The Resurgence of the Predatory State. *Foreign Affairs*, *87*(2), 36–48.

Eaton, K. (2017). Policy Regime Juxtaposition in Latin America. *Colombia Internacional*, *90*(2), 37–65.

Fisun, O. (2009). Ukrainska polityka yak neopatrymonialnyi politychnyi protses [Ukrainian politics as a neo-patrimonial political process]. V Yu. Besters-Dilger (Red.). *Ukraina na shliakhu do Yevropy. Promizhni rezultaty Pomaranchevoi revoliutsii* (s. 70–74). Kyiv: Vydavnychyi dim "Kyievo-Mohylianska akademiia" [in Ukrainian].

Galeano, F. (2018). *Democracia municipal en la provincia de Salta (1987–2015)* [Municipal democracy in the province of Salta] *(Doctoral thesis)*. Universidad Torcuato Di Tella. Buenos Aires, Argentina. Retrieved from https://repositorio.utdt.edu/handle/20.500.13098/11093 [in Spanish].

Gervasoni, C. (2010). A Rentier Theory of Subnational Regimes: Fiscal Federalism, Democracy, and Authoritarianism in the Argentine Provinces. *World Politics, 62*(2), 302–340.

Gervasoni, C. (2012). Subnational Democracy in (Cross-National) Comparative Perspective: Objective Measures with Application to Argentina, Brazil, Canada, Mexico, Uruguay and the United States. *APSA 2012 Annual Meeting Paper*. New Orleans, LA. https://ssrn.com/abstract=2104721

Gervasoni, C. (2018). *Hybrid Regimes within Democracies: Fiscal Federalism and Subnational Rentier States*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Gibson, E. L. (2005). Boundary Control: Subnational Authoritarianism in Democratic Countries. *World Politics*, *58*(1), 101–132.

Gibson, E. L. (2010). Politics of the Periphery: An Introduction to Subnational Authoritarianism and Democratization in Latin America. *Journal of Politics in Latin America*, *2*(2), 3–12.

Gibson, E. L. (2013). Territorial Politics and Subnational Democratization: Charting the Theoretical Landscape. In *Boundary Control: Subnational Authoritarianism in Federal Democracies* (p. 9–34). Cambridge: Cambridge University Press.

Giraudy, A. (2010). The Politics of Subnational Undemocratic Regime Reproduction in Argentina and Mexico. *Journal of Politics in Latin America*, *2*(2), 53–84.

Giraudy, A., Moncada, E., & Snyder, R. (2019). *Inside Countries: Subnational Research in Comparative Politics*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Goldberg, E., Wibbels, E., & Mvukiyehe, E. (2008). Lessons from Strange Cases: Democracy, Development, and the Resource Curse in the U.S. States. *Comparative Political Studies, 41*(4–5), 477–514.

Golosov, G. (2010). The Effective Number of Parties: A New Approach. *Party Politics, 16*(2), 171–192.

Hale, H. E. (2006). Democracy or Autocracy on the March? The Colored Revolutions as Normal Dynamics of Patronal Presidentialism. *Communist and post-communist studies, 39*(3), 305–329.

Harbers, I., & Ingram, M. (2014). *Politics in Space: Methodological Considerations for Taking Space Seriously in Subnational Comparative Research.* Annual Meeting of the American Political Science Association. Washington, DC, United States.

Hernández Valdez, A. (2000). Las Causas Estructurales de la Democracia Local en México, 1989–1998 [The structural causes of local democracy in Mexico, 1989–1998]. *Política y gobierno*, *7*(1), 101–144.

Higley, J., & Pakulski, J. (2012). Elite power games and democratic consolidation in Central and Eastern Europe. *Historical Social Research*, *37*(1), 292–319.

Hnatiuk, V. (2021). *Zasady, etapy ta varianty vyvchennia subnatsionalnoi problematyky v politychnii nautsi* [Principles, stages and options for studying subnational topic in political science]. Odesa: Vydavnychyi dim "Helvetyka" [in Ukrainian].

Hnatiuk, V. (2025a). Indeks subnatsionalnoi demokratii [Subnational Democracy Index]. Dataset. *Harvard Dataverse*. https://doi.org/10.7910/DVN/XQVRNO[in Ukrainian].

Hnatiuk, V. (2025b). Dodatky [Annexes]. Dataset. *Harvard Dataverse*. https://doi.org/10.7910/DVN/XOKLTW [in Ukrainian].

Hnatiuk, V., & Bula, S. (2022). A correlation of the measurement techniques and their outputs in the study of the subnational level of politics. *Politics in Central Europe*, *18*(4), 531–572.

Huber, E., Rueschemeyer, D., & Stephens, J. D. (1993). The Impact of Economic Development on Democracy. *Journal of Economic Perspectives*, *7*(3), 71–86.

Huntington, S. P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman, OK: University of Oklahoma Press.

Kolodii, A. (2005). Vid "siroi zony" do koloru sontsia: Pomarancheva revoliutsiia i demokratychnyi perekhid v Ukraini [From the "grey zone" to the colour of the sun: the Orange Revolution and the democratic transition in Ukraine]. *Ahora*, *1*, 9–23 [in Ukrainian].

Kolodii, A. (2009). Temporary (residual) Postcommunist Authoritarianism and Democracy in Ukraine: 1990–1994. In J. Maćków (Ed.). *Autoritarismus in Mittel-und Osteuropa* (p. 138–164). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften Wiesbaden.

Kondratenko, O. (2023). *Ukraina u svitovykh reitynhakh demokratii* [Ukraine in world democracy ratings]. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].

Laakso, M., & Taagepera, R. (1979). The "Effective" Number of Parties: A Measure with Application to West Europe. *Comparative Political Studies*, *12*(1), 3–27.

Lane, D. (2009). "Coloured Revolution" as a Political Phenomenon. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, *25*(2–3), 113–135.

Lijphart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *American Political Science Review*, *65*(3), 682–693.

Lipset, S. M. (1959). Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy. *American Political Science Review*, *53*(1), 69–105.

Lytvyn, V. (2014). *Politychni rezhymy suchasnosti: instytutsiini ta protsesualni vymiry analizu* [Contemporary political regimes: institutional and procedural dimensions of analysis]. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet im. I. Franka [in Ukrainian].

Matsiievskyi, Yu. (2016). *U pasttsi hibrydnosti: zygzagy transformatsii politychnoho rezhymu v Ukraini (1991–2014)* [Trapped in Hybridity: Zigzags of Ukraine`s Political Regime Transformations (1991–2014)]. Chernivtsi: Vydavnytstvo "Knyhy – XXI" [in Ukrainian].

Pino Uribe, J. F. (2013). Régimen y territorio. Trayectorias de desarrollo del régimen político a nivel subnacional en Colombia 1988–2011 [Regime and territory. Trajectories of

development of the political regime at the subnational level in Colombia 1988–2011]. *Serie Documentos del Departamento de Ciencia Política*, *23*(34), 6–34 [in Spanish].

Sartori, G. (1976). *Parties and Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sevilla, J. A. (2018). Democratización subnacional: reflexiones acerca de su conceptualización, dimensiones constitutivas y métodos de identificación [Subnational democratisation reflections on its conceptualisation, constitutive dimensions and identification methods]. *Revista legislativa de estudios sociales y de opinión pública*, *23*(11), 113–142 [in Spanish].

Sevilla, J. A. (2019). El poder de los gobernadores. Conceptualización y medición en los ejecutivos locales mexicanos [The power of governors. Conceptualisation and measurement in Mexican local executives]. *Colombia Internacional*, *100*(4), 201–235 [in Spanish].

Snyder, R. (2001). Scaling Down: The Subnational Comparative Method. *Studies in Comparative International Development*, *36*(1), 93–110.

Tarrow, S. (1967). *Peasant Communism in Southern Italy.* New Haven: Yale University Press.

Tarrow, S. (1976). *From Center to Periphery: Alternative Models of National-Local Policy Impact and an Application to France and Italy*. Western Societies Program, Cornell University. Ithaca, NY.

Way, L. A. (2005). Rapacious Individualism and Political Competition in Ukraine. 1992–2004. *Communist and Post-Communist Studies*, *38*, 191–205.

Way, L. A. (2008). The Real Causes of the Colour Revolutions. *Journal of Democracy*, *19*(3), 259–276.